

Feng shui – universalus gyvenimo pagalbininkas?

Olaf Lahayne

Paskutiniame mūsų amžiaus dešimtmetyje Europoje vis dažniau girdima arba literatūroje aptinkama sąvoka „feng shui“. Tačiau dažniausiai lieka neaišku, ką iš tikrųjų nagrinėja feng shui. Net ir apžvelgę šia tema nebeaprepiama tapusią literatūros pasiūlą, mažai ką suprasime: dešimto dešimtmečio pradžios publikacijose daugiausia kalbama apie būsto įrengimą, o pastaraisiais metais Vakaruose pasirodė tokių antraščių kaip „Feng shui katėms ir šunims“, „Feng shui ir meilė“ arba „Feng shui kulinarijos knyga“.

Žodis *feng shui* kilęs iš kinų kalbos, reiškia „vėjas (ir) vanduo“. Pati jo reikšmė rodo esminį feng shui savitumą. Feng shui suprantamas kaip tam tikras būdas pagerinti gyvenimą remiantis gamtos filosofija. Šio mokymo pradų aptinkama jau I tūkstantmetyje prieš Kristų, bet jo raida vis tebevyksta, tiksliau sakant, yra tėkmėje.

Mat feng shui ypatinga reikšmė skiriama tėkmei: esminė šio mokymo prielaida yra Qi (*Chi, Či*). Ši sąvoka Vakaruose dažnai nusakoma kaip „gyvenimo energija“ arba „pirmykštė jėga“. Šis Qi esą srūva per visą esatį, nes „kinų pasaulio sampratoje iš viso nėra mirusių daiktų... Qi yra jėga, persmelkianti gyvybę visa, kas egzistuoja. Qi veikia bet kokiame lygmenyje. Žmonių lygmenyje – tai energija, srūvanti išilgai kūno akupunktūros meridiano“¹. „Feng shui stengiasi taip paveikti Qi buvimą aplinkoje, kad visiškai būtų išnaudota jo palanki ir stimuliuojanti jėga“². Mat pagal feng shui esama gerojo Qi (sheng Qi) ir blogojo Qi (sha Qi). Jei gyvenama tokioje aplinkoje, kur yra kiek galima daugiau gerojo Qi, tai esą skatina „gerovę, stiprina autoritetą ir pripažinimą, gerina santykius su partneriu, šeima, draugais, stiprina sveikatą, kūrybingumą, žinias ir palengvina karjerą“ (ten pat).

Taigi iš citatų aišku, jog beveik nėra to, ko su feng shui nebūtų galima pasiekti. Tiesa, Kinijoje šio mokslo nustatytos taisyklės iš pradžių tarnavo ieškant kuo geresnių vietų protėviams laidoti. Tai rodo, jog šio mokslo atsiradimas susijęs su protėvių garbinimu arba tikėjimu demonais. Tai faktas, kurį dažniausiai apeina vakarietiška feng shui samprata: paskutinioji citata rodo, jog kalbama apie pabrėžtinai žemiškus dalykus.

Teigiama, kad norint tų dalykų pasiekti, tereikia taikyti feng shui taisykles arba dėsnius, o per juos kaupti gerą Qi bei vengti blogojo. Mat gera tai, jog esą įmanoma paveikti Qi „tėkmę“. Kadangi Qi esama visur, tai esą lengva ir jam daryti įtaką. Qi arba feng shui „kokybė“ priklausanti nuo aplinkos: pavyzdžiui, teigiama, kad mieste, kaime ar atskirame name feng shui gerumą lemia kalvų išsidėstymas ar jų forma bei vandens tėkmė apylinkėse, o namo arba buto viduje – jo įrengimas. Teikiama pirmenybė apvalioms, aptakioms formoms ir kreipiamas dėmesys į tai, kad Qi per erdvę, kurią reikia paveikti, sroventų nesitvenkdamas, bet ir ne per greitai. Iš to buvo padaryta išvada, kad ideali vieta statomam namui turinti būti iš trijų pusių apsupta įvairių formų kalvų, o pietų pusėje atsiverianti į lygumą. Žinoma, tai gerokai apriboja tinkamų statybviečių pasirinkimą, bet Kinijoje ieškant išeities imtasi „teisingai formuoti“ aplinką.

Qi tėkmę savame būste daug lengviau paveikti, todėl svarbiausia feng shui taikymo sritis yra vidaus architektūros klausimai. Pavyzdžiui, šis mokymas pataria langus ir duris išdėstyti patalpoje ne priešpriešiais, kad susidaręs savotiškas „skersvėjis“ neištrauktų nepanaudoto Qi. Vonios kambarys esanti itin reikšminga sritis: „Kaskart uždenkite tualetą dangtį; taip sutrukdysite Qi palkti namus per unitazą“ (ten pat). Be to, visokie brėžiniai ir taisyklės nurodo, kaip sutvarkyti kone viską: nuo patalpų išdėstymo iki susėdimo aplink stalą tvarkos.

¹ Choe C. S. Qi, ein religiöses Urwort in China. – Europäischer Verlag der Wissenschaften, 1995.

² Faber R. Feng Shui für Einsteiger. – Iris Verlag, 1999.

Vis dėlto imantis feng shui praktikuoti pasirodo, kad šis mokymas nieku gyvu nėra vientisas ir harmoningas. Per šimtus metų jis sujungė visokiausių elementų: kinišką astrologijos variantą, mokymą apie in ir jang, teoriją apie penkis elementus arba *I-Ging* orakulą. Taip susikūrė įvairios feng shui mokyklos. Pirmiausia skiriamos „formų“ ir „kompaso“ mokyklos. Pastaroji daugiausia naudoja minėtus dalinius feng shui elementus, tačiau dažnai taikomi abu metodai.

Tačiau tuomet taisyklės, kurias galima ar būtina taikyti įgyvendinant feng shui, tampa painios ar net prieštaringos. Todėl Kinijoje šiuo mokymu seniau užsiimdavo feng shui meistrai, paprastai savo „amato“ išmokę ir jį perėmę iš tėvų. Taip susikūrė dar ir papildomos vietinės tradicijos.

Jau minėjome, kad Vakaruose feng shui daugiausia naudojama vidaus architektūros srityje. Randama ir kai kurių naujų feng shui taikymo sričių. Šiam mokymui įsitvirtinti rinkoje padeda du požiūriai:

– feng shui dera prie 9-o ir 10-o dešimtmečio ezoterikos tendencijos, todėl mėginama „derinti feng shui su kitais okultiniais mokymais“³, sakykime, su teorijomis apie vadinamuosius Žemės spindulius.

– „[Feng shui] principai ... turėtų padėti subalansuoti gyventi harmoningai su aplinka“ (Faber, ten pat). Regis, tokiais teiginiais feng shui galėtų patraukti ir ekologinio judėjimo šalininkus. Mat teisingai juos taikant pasiekama „darna su visata“.

Ar šis mokymas paprastai patenkina jam keliamus reikalavimus? Į šį klausimą galima atsakyti visai trumpai: kalbant apie jo taikymą būstui tvarkyti, daugelis taisyklių nepranoksta įprastų vidaus architektūros patarimų. Bet jei laikantis feng shui taisyklių nesulaukiama pageidaujamo (teigiamo) poveikio arba situacija ir visai suprastėja, tai feng shui taisyklių visuma, žinoma, turi kokią nors priežastį. Pavyzdžiui, vienas autorius tvirtina, kad karalienės Viktorijos paminklas priešais Bekingemo rūmus teigiamai veikia šių rūmų feng shui, o kitas autorius mano, kad šio paminklo stovėjimo vieta yra viena iš britų imperijos žlugimo priežasčių! Kaip matome, „feng shui mokymo ... neįmanoma falsifikuoti, ir jis atsparus kritikai... Iš naujųjų laikų perspektyvos jį galima teisingai vadinti pseudomokslu“⁴.

Ekologiniu požiūriu feng shui mokyme taip pat aptinkama kai kurių abejotinių aspektų: mat „pagal feng shui mokymą ne aš pats turiu keistis, bet turiu keisti savo aplinką“ (Aldinger, ten pat). Taigi feng shui būtų veikiau „kitokia, savita kiniška žmogaus visagalybės pretenzijų gamtai manifestacijos forma“⁵. Tai kas tuomet lemia stebėtinai greitą šio mokymo plitimą?

Esama įvairių to priežasčių. Viena vertus, feng shui sekėjai, matyt, neturi pakankamai (kritiškos) informacijos apie šį mokymą, taigi abiejų minėtų priežasčių jiems pakanka pagrįsti savąją feng shui praktiką. Kita vertus, tam yra ir gilesnių priežasčių. Kai kurias čia pateikiame.

– Kalbant apie architektūrą ar vidaus architektūrą gali pasitaikyti, kad „kūrybingumo ir techninės nekompetencijos stoka ... slepiama po pseudoreliginėmis sąvokomis“ (žr. 3 išnašą).

– Kita vertus, feng shui leidžia asmeninio gyvenimo nesėkmių ir nesklandumų priežasčių ieškoti ne savyje pačiuose: atsakomybę galima suversti kokioms nors feng shui taisyklėms, kurių nebuvo laikomasi. Aišku, tokia galimybė pasinaudojama visų pirma tuomet, kai jau anksčiau buvo nesėkmingai išmėginti kiti išganymo mokymai.

– Dar viena priežastis, paaiškinanti neatslūgstantį feng shui populiarumą Kinijoje: kinų visuomenėje, vis dar stipriai veikiamoje konfucianizmo, bendruomenės ar šeimos interesai iškeliami virš pavienio individo interesų. O feng shui, priešingai, yra amoralus. „Jis vadovaujasi indivi-

³ Aldinger G. Feng Shui in modernen westlichen Gesellschaften // Skeptiker 4/1998.

⁴ Hoffmann G. Feng Shui – Entstehung und Entwicklung geomantischer Überzeugungen in China // Skeptiker 4/1998.

⁵ Aldinger G. Feng Shui, die Kunst des gesunden Wohnens? // Skeptiker Online, 1/1.

do teise turėti naudą, nepabrėžiant naudos socialinės organizacijos, kurios dalis yra tas individas⁶. „Feng shui leidžia konkurenciją, kurios kitais atvejais neleistina atvirai demonstruoti. Be to, pasitelkus feng shui galima pagrįsti, kodėl vienos šeimos praturtėja, o kitos – ne. Taip paaiškinama ir įteisinama socialinė nelygybė“ (Hoffmann, ten pat).

– Galima mėginti paaiškinti feng shui pasisekimą ir tyrinėjant psichologinius šio mokymo pagrindus. Įdomių išvalgų šia tema esama Sigmundo Freudo straipsnyje „Animizmas, magija ir minčių visagalybė“. Qi reikšmė feng shui mokyme vienareikšmiškai rodo, kad feng shui ištakos siekia animistines sampratas, kurios buvo ar tebėra būdingos visoms pirmykštėms tautoms: jos „priskiria gamtos reiškinių kilmę dvasioms ir demonams ir mano, kad jie suteikia gyvastį ne tik gyvūnams ir augalams, bet ir negyviems dalykams“⁷. Tokio tikėjimo dvasiomis pėdsakų dar ir dabar yra kiniškame feng shui variante, kadangi Kinijoje, kaip minėta, protėviai ir jų kapai dar tebeturi didelę reikšmę. Siekiant kontroliuoti tas dvasias, buvo taikomos įvairios magijos formos. Taip pat ir kai kurie feng shui patarimai kaip įsirengti būstą yra aiškiai magiško pobūdžio, ypač dažnas veidrodžių naudojimas. „Motyvai, verčiantys užsiimti magija, lengvai išvelgiami, tai – žmogaus norai. Mums tereikia padaryti prielaidą, kad primityvus žmogus nepaprastai tiki savo norų galia. Visa tai, kas pasiekta pasitelkus magiją, jo manymu, vyksta tik todėl, kad jis to nori“ (ten pat).

Turėtų būti jau pakankamai aišku, kad feng shui svarbiausia – norų įgyvendinimas, paprastai tai sakoma visai atvirai. Pagrindus vilties, kad turėtų būti įmanoma magiškais priemonėmis pasiekti savo norų, Freudas mato „minčių visagalybėje“. Tai įsivaizdavimas, kad daugiau ar mažiau įsisąmoninti norai be jokių pastangų virsta tikrove. „Animistinėje stadijoje žmogus pats sau priskiria minčių visagalybę... Mokslinė pasaulėžiūra nebepalieka vietos žmogaus visagalybei“ (ten pat). Taigi šiuo metu idėją apie minčių visagalybę aptiktume tik įkyrių būsenų neurozių kamuojamų žmonių vaizdiniuose. „Dabar aišku, kad mūsų nustatytas primityvių ir neurotiškų žmonių ypatingas psichinių veiksmų vertinimas sietinas su narcisizmu ir suvoktinas kaip esminis jo komponentas“ (ten pat). Pagal tai narcisizmas, arba perdėtai išreikšta savimeilė sudaro reikšmingą prielaidą atsigręžti į feng shui mokymą.

Ar tuomet feng shui laikytinas seniai praėjusios, pirmykštės epochos reliktu, magiškų taisyklių sanauja, kurių šiandien griebiasi tik įkyrių būsenų kamuojami neurotikai? Gal jis tik siūlo tinkamą priedangą be sąžinės graužaties išgyventi savąjį egoizmą bei savąją savimeilę? Kai kuriais atvejais būtų galima taip tvirtinti. Vis dėlto Freudo analizė remiasi ne vien Kinijos tikrove. Taigi šiuo atveju derėtų atsižvelgti į įvairius šios daugiau kaip tris tūkstantmečius gyvuojančios kultūros savitumus. Vakarų kultūros areale įvairios pasaulėžiūros veikiau keitė viena kitą: ankstesnės pažiūros po daugiau ar mažiau galingų perversmų taip pat kategoriškai būdavo pasmerkiamos, kaip anksčiau giriamos. O Kinijoje labiau buvo linkstama patikrintus mokymus ir metodus vis iš naujo pritaikyti prie naujos patirties ir juos palaiapsniui modifikuoti. Iš seniau perimti pažiūros ir gyvenimo būdas suvokiami veikiau kaip gerbtina senovė, o ne kaip pasenę dalykai; todėl jie dažniau būdavo tobulinami negu keičiami. Tad Kinijoje vis dar išliko kai kurios tolimos praeities sampratos. „Į šią kertinę šiaip jau labai racionalios [kinų] tautos sampratą priešistorė ir senovė įmaišo tiek daug animizmo arba tikėjimo dvasiomis, gamtos dievų, protėvių garbinimo bei tikėjimo ‘vėjo ir vandens’ (feng shui) elementų poveikiu, kad galiausiai Kinija kaip vienintelė tarp didžiųjų kultūros arealų sukūrė ne ‘aukštąją’ ar ‘tikėjimo’ religiją, o ‘elgesio’ religiją, išreikštą per etines, filosofines bei socialines sistemas, o ne Bažnyčias, reglamentus ir dogmatiką ir vėlyvajame savo istorijos tarpsnyje priėmė svetimų kultūrų religines sistemas“⁸.

⁶ Feuchtwang S. D. R. *Anthropological Analysis of Chinese Geomancy*. – Taipeh, 1974.

⁷ Freud S. *Totem und Tabu*. – Fischer Verlag, 1956.

⁸ Zierer O. *China*. – Bertelsmann, 1978.

Tarsi istorijos ironija atrodo tai, kad pastaruoju metu Vakarai tiek visokių dalykų atsigabeno iš Kinijos, tarp jų ir feng shui. Tačiau, kaip minėta, veikiau elgsenos, o ne tikėjimo mokymą, kurio, kaip ir anksčiau, neapibrėžia dogmos. Atrodo, kad nepaisant minėtų priešasčių šiam mokymui skliti, feng shui senoviškumas gali trukdyti jam toliau populiarėti.

Kita vertus, būtent šis senoviškumas daugelio Vakarų, tariamai šiuolaikinių visuomenių piliečių akimis gali būti dar vienas pranašumas: juk nuo 7-o dešimtmečio pabaigos įvairiais būdais ir pavidalais Vakaruose plačiai reiškiasi nepasitenkinimas savu šiuolaikiniu gyvenimo būdu. Ypač stipriai kliuvo (ir tebekliūva) kapitalistinei sistemai, kuri esą griauna visuomenę bei aplinką. Kapitalizmui priešstatomi „alternatyvūs“ gyvenimo būdai, kurių pastaraisiais dešimtmečiais teko patirti ne vieną. Kai kurie šių alternatyvų aspektai visuotinai įsitvirtino (pavyzdžiui, suvokta, kad būtina stiprinti aplinkos apsaugą), kiti buvo pripažinti klįstkeliais (narkotikų vartojimas). Daugelis impulsų keisti gyvenimo būdą buvo perimta iš svetimų kultūrų, ir kuo tos visuomenės egzotiškesnės, tuo labiau traukė. Bet ir šie perimti dalykai neatlaikė mados tendencijų: šiuo metu indų guru, regis, eina iš mados, o importas iš Tolimųjų Rytų vis dar populiarus – taip pat ir feng shui. Galima abejoti, ar jis toks ir liks, mat, kaip sakyta, nors ir esama tam tikrų feng shui populiarumo priešasčių, bet šis mokymas stokoja vieno: patenkinti jam keliamus reikalavimus. Kaip parodėme, tikrasis feng shui tikslas yra ne kurti harmoniją su aplinka bei artimaisiais, o didinti asmeninę laimę. Bet dar niekas neįrodė, kad feng shui padeda šį tikslą pasiekti. Daugiausia, ko galima palinkėti feng shui vartotojams, kad šis mokymas jiems bent jau pernelyg nepakenktų.

Olaf Lahayne, fizikas, dirba inžinieriumi Vienoje